

TÜRKİYE'DE TARIMDA KENDİ ADINA VE HESABINA ÇALIŞANLARIN (ÇİFTÇİLERİN) SOSYAL GÜVENLİĞİ

Prof.Dr. Kadir ARICI*

GİRİŞ

Tarımda kendi adına ve hesabına çalışanların sosyal güvenliği alanında son yirmi yıl içerisinde önemli gelişmeler sağlanmış bulunmaktadır. 1983 tarih ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu¹ ile başlayan dönem içerisinde tarımda kendi adına ve hesabına çalışanlara uzun dönemli sigorta kollarından başlamak suretiyle, ki daha sonra buna sağlık sigortası da eklenmiştir, bu kesimin sosyal güvenlik ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır.

Bizi bu konuyu incelemeye sevk eden iki önemli faktör vardır: Bunlardan birisi 2926 sayılı Kanunun son yirmi yıllık uygulamasını sosyal güvenlik teorisi ve pratiği açısından değerlendirmektir. Çalışmanın ikinci bir sebebi daha bulunmaktadır ki kanaatimizce bu sebep diğerlerinden daha fazla önem arz etmektedir. Şöyle ki ;

Türk Tarımında son 20 yıl içerisinde büyük ölçüde bir gerileme yaşanmaktadır. Türkiye bu gerileme sebebiyle gıda bakımından kendi kendine yeter bir ülke olmaktan çıkmıştır. Tarımdaki gerilemeden en fazla bu kesimde yaşayanlar etkilenmiş olup; bu kesimde yoksullaşma başlamış ve buna paralel olarak da sosyal güvenlik ihtiyacında büyük bir artma olmuştur.

Tarım kesiminin desteklenmesi ve tarım kesimindeki gerilemenin önlenerek kalkınmanın ve gelişmenin sağlanması maksadı ile "Tarımda Yeniden Yapılanma Projesi" uygulamaya konulmuştur. Proje Dünya Bankası destekli bir projedir. Proje ile "Tarımda Yeniden Yapılandırma Kurulu" adı altında bir kurul teşkil edilerek bu kurul marifeti ile tarımda yeniden yapılandırma çalışmaları yürütülmeye başlanmıştır. Bu projenin ve tarımda yeniden yapılandırma kapsamında getirilen yeni düzenlemelerin

* Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve End. İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Kanun 17.10.1983 tarihinde kabul edilmiş ve 20.10.1983 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

de çiftçinin sosyal güvenliği bakımından bir değerlendirilmesinin yapılmasına şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır.

Biz makalemizde mevcut durumu ortaya koyup bir değerlendirme ve son değişiklikler ışığında sosyal güvenlik bakımından bir tahlil yapmaya çalışacağız.

I - ÇİFTÇİ KAVRAMI VE KONUNUN ÖNEMİ

1 -Çiftçi Kavramı

Çiftçiler tarımda kendi adına ve hesabına çalışan insanlardır.Bu insanlar tarımsal faaliyet sonucu elde ettiği gelir ile geçimini ve hayatını idame ettiren kimselerdir.Çiftçi kavramı tarımsal faaliyet kavramı ile birlikte izah edilebilecek bir kavramdır.

Tarımsal faaliyet dar ve geniş anlamları olan ve bu çerçevede tanımları yapılabilen bir kavramdır.Geniş anlamda tarımsal faaliyeti insanların ihtiyaç duyduğu bitkisel ve hayvansal ürünlerin yetiştirilmesine yönelik bütün faaliyetler olarak tanımlamak mümkündür². Bazı yazarlar hayvancılığı,avcılığı hatta arıcılığı tarımsal faaliyet olarak kabul etmeyerek; tarımsal faaliyeti yalnızca bitkisel üretime yönelik bir faaliyet olarak tanımlamakta ve buna da dar anlamda tarımsal faaliyet olarak ifade edebilmektedirler³.Ancak biz hem Türk toplumunda algılanma şekli hem de kapsamının meseleyi daha iyi ifade etmesi bakımından geniş anlamda tanımın tarımsal faaliyet tanımı olarak algılamasının daha doğru olduğunu düşünüyoruz.

Tarımsal faaliyet ekme,dikme,yetiştirme,hasat etme,avlama gibi bitkisel ve hayvansal ürün elde etmeye yönelik bütün faaliyetler geniş anlamda tarımsal faaliyet olarak kabul edilir⁴.

Tarımsal faaliyetler muhtelif statüler altında yürütülebilir⁵.Bu çalışmanın konusu olan çiftçiler ise, tarımsal faaliyeti kendi adına ve hesabına yapan kimselerdir. Türk hukukunda çiftçi kavramının kanun ile tanımının yapılmış olduğu görülmektedir. Buna göre çiftçi "Arazide ekim, dikim,

² Geniş bilgi ve muhtelif tanımlar için bkz: ERKUL,Ihsan : Türkiye'de Ziraat işçileri ve Bunlara İlişkin Çalışma Hukuku,Yörük Matbaası,İstanbul 1967, s.2.

³ ERKUL,Ihsan : a.g.e. s. 2 ve orada atıf yapılan eserler.

⁴ Araştırma ve geliştirme yahut ta çevre tanzim maksatlı faaliyetler de (seracılık, tohumculuk,gibi tarımsal araştırma enstitülerinde yada kuruluşlarında yapılan bütün faaliyetler) özünde tarımsal faaliyetler olmasına rağmen biz bu çalışmanın muhtevası dahilinde tarımsal faaliyet olarak görmüyoruz.Zira bizim konumuz bağımsız çiftçiler tarafından kendi adına ve hesabına yapılan bağımsız faaliyetlerdir.

⁵ Bizim çalışmamız kendi adına ve hesabına tarımsal faaliyette bulunanlarla sınırlı tutulmuştur.tarımsal faaliyeti başkası adına ve hesabına yapılması akdi ilişkinin niteliği ne olursa olsun bu çalışmanın konusu dışında tutulmuştur.

bakım ve yetiştirme yollarıyla nebat, hayvan veya mahsulleri istihsalinde bulunmaya veya bu mahsullerin yetiştiricileri tarafından işlenip değerlendirilmesine çiftçilik ve bu işleri devamlı olarak yapanlara çiftçi denir"⁶. Dikkat edilir ise çiftçi kavramı, tarımsal faaliyet kavramına yüklenen anlamla muhtevası farklılaşan bir kavramdır. Bu itibarla kavramın tek ve tartışılmaz bir tanımını yapmak doğru olmaz. Biz en geniş anlamda çiftçi kavramını "Çiftçi bir tarımsal faaliyeti kendi adına ve hesabına kendisine ve/veya başkasına ait arazide yürüten kimsedir" şeklinde tanımlamaktayız.

Burada üzerinde durulması gereken bir başka kavram da köylü kavramıdır. Köylü en geniş anlamda köyde doğup büyüyen ve hayatını köye bağlı olarak idame ettiren kişilerdir. Köylüler sosyal sınıflandırmada bir sosyal sınıf teşkil ederler.⁷ Köylü en geniş anlamda köy sakinleridir. Elbette köylü eşittir çiftçi denilemez. Ancak ülkemizde köylülerin çok büyük çoğunluğu hayatlarını köyde tarımsal faaliyet yaparak çiftçi ve/veya tarım işçiliği ile kazanmaktadır. Kentte yaşayarak çiftçilik faaliyeti bizzat yürütenlerin sayısı son derece sınırlı olup bu insanlar ekseriyetle arazilerini çeşitli şekillerde kiraya vermek veya işçi statüsünde köylüleri çalıştırmak suretiyle yürütürler. Tarımsal faaliyetlerini kentte yaşayarak köyde sahip bulunduğu araziler üzerinde sürdüren kimselere bu itibarla "kentsel çiftçiler" denilmektedir. Köylülerin büyük ekseriyeti tarımsal faaliyet ile hayatlarını kazanırlar. Bu sebeptendir ki köylülere "kırsal rençperler" olarak adlandırılmaktadırlar⁸.

Sosyo-ekonomik kalkınma seviyesi bakımından henüz ülkemizde köylü ve çiftçi kavramları ekseriyetle aynı muhtevada kullanılmaktadır. Çiftçi kavramı köylü kavramından henüz ayrılabilmiş değildir. Zira çiftçilik ,bir meslek olup hayatını/geçimini tarımsal faaliyet ile sürdüren kimselerdir.

2- Çiftçilik ve Tarımsal Faaliyetin Önemi

Tarımsal faaliyet önemli bir faaliyettir. Çiftçilikte bu sebeple önemli bir uğraşı alanı ve bir meslektir. Tarımsal faaliyetler sonuçta ülke insanların gıda ihtiyaçlarının karşılanması, tarıma müsait toprakların ülkeye katma değer sağlayacak şekilde değerlendirilmesi, toprak erozyonunun önlenmesi, gıda bakımından dışa bağımlılıktan korunabilmek bakımından önem taşımaktadır.

⁶ 11.6.1945 tarih ve 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu muaddel m.2.

⁷ Geniş bilgi için bkz: LAROQUE, Pierre (GÜRBÜZ, Yaşar) : Sosyal Sınıflar, Remzi Kitabevi, İstanbul 1969., s. 59 - 62.

⁸ WOLF, Eric R. (SÖNMEZ, Abdülkerim) : Köylüler, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s.16.

Tarımsal faaliyet, Türkiye'miz için tarım kesiminde yaşamak zorunda bulunan % 35 nüfus kesiminin korunması bakımından önem arz eden bir faaliyettir. Öte yanda ülkede kalkınma sağlanıp tarımda yaşayan fazla nüfus diğer sektörlere aktarılınca kadar tarım kesiminde yaşayanların korunması, kentleşmenin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi bakımından mühimdir.

Tarımsal faaliyetten elde edilen gelirin artırılması ve bu kesimde gelişmenin, verimliliğin sağlanması çiftçilerin gelir güvenliği; dolayısı ile sosyal güvenliği bakımından son derece önemli bir konudur. Tarımdaki bütün olumsuz gelişmeler , çiftçinin sosyal güvenliği açısından da bir risk ve olumsuz gelişme sayılır. Tarımdaki meseleler, büyük ölçüde çözülmediği müddetçe, tarımda çalışan kesimlerin dolayısı ile çiftçilerin de sosyal güvenliği sağlıklı bir şekilde sağlanmış olmayacaktır.

II - ÇİFTÇİLERİN SOSYAL GÜVENLİK İHTİYACI VE SOSYAL GÜVENLİK RİSKLERİ

1- Çiftçilerin Sosyal Güvenlik ihtiyaçları

Sosyal güvenlik özünde gelir güvenliğini sağlamayı konu alır. Her insanın ihtiyaçlarını karşılayacak bir gelire ihtiyacı vardır. Bu gelir ya kişinin kendi çalışma ve gayretleri ile yahut ta bir başka kişi tarafından sağlanır. Aksi takdirde kendi gelirini kendi imkanları ile sağlayamayan kimse bir başkasına muhtaç kimsedir. Muhtaçlık kısa yahut ta uzun dönemli olabilir. Muhtaçlık halinin uzun dönemli olması kişiyi yoksulluktan başlamak suretiyle açlığa ve buna bağlı ölümü kadar varan risklere sürükler.

Çiftçiler yürüttüğü tarımsal faaliyetler sonucu gelir elde eden kimselerdir. Çiftçiler bu anlamda gelir açısından kendi gelirini kendi elde eden yani kendi adına ve hesabına (bağımsız) çalışan kimselerdir.

Çiftçiler tarih içerisinde kendi gelir ve geçimini kendi tarımsal faaliyetleri sonucu elde etmişlerdir. Avcılık ve tabiatta avcılık ve toplayıcılık dönemlerinden günümüzdeki anlamda modern tarımsal faaliyetlere kadar uzanan bir gelişme sürecinde çiftçiler kendi gelirlerini kendileri elde etmiş ve kendi gücü ile ayakta kalmaya çalışmış ve buna alışmış kimselerdir⁹.

Çiftçiler de zaman zaman tarımsal faaliyetlerinden yeterince gelir elde edememiş ve muhtaçlık riski ile karşılaşmışlardır. Bu durumda sosyal güvenlik ihtiyaçlarını sosyal yardımlaşma ve dayanışma mekanizmaları ile elde etmişlerdir.

⁹ Çiftçiliğin dünyanın muhtelif ülkelerinde gelişimi için bkz:BOCK, Philip K. (Ed.) : Peasants in the Modern World, University of New Mexico Press1969.

Ancak çiftçiler sosyal güvenlik ihtiyacını çok fazla hissetmemişlerdir. Dahası devletten kendi sosyal güvenliklerinin sağlanmasını talep etme gibi bir kültüre de sahip olamamışlardır. Bu yüzden uzun süre bir sosyal güvenlik talebi ile ortaya çıkmaları da söz konusu olmamıştır. Tarım kesiminde sosyal güvenlik haklarının hatta genel anlamda sosyal hakların gelişiminin daha geç gerçekleşmesi tarım kesiminin sahip olduğu yapısal özelliklerden kaynaklanmaktadır. Bu durum Türkiye'ye has bir durum da değildir. Kaldı ki dünyada da çiftçilerin sosyal güvenlik kapsamına alınmaları da çoğunlukla ikinci Dünya Savaşından sonra gerçekleşmiştir¹⁰. Ancak bu durum çiftçilerin sosyal güvenlik ihtiyaçlarının olmadığı veya bulunmadığı anlamına gelmemektedir.

Çiftçilerin zaman zaman sosyal güvenlik ihtiyacı duydukları ve bu ihtiyaçlarını geleneksel sosyal yardımlaşma ve dayanışma ile giderdikleri bilinmektedir. Ancak sosyal yardımlaşma ve dayanışma ile çiftçilerin sosyal güvenlik ihtiyaçlarının bütünüyle karşılanması mümkün değildir. Çiftçilerin de modern anlamda sosyal güvenlik teknikleri ile karşılanması gereken bir sosyal güvenliğe ihtiyaçları da vardır. Özellikle de sosyal güvenlik riski, büyük çiftçiden küçük çiftçiye doğru gidildikçe sürekli bir şekilde artmaktadır. Az topraklı ve tarımda teknolojiden çok emek yoğun bir üretim ve çalışma şekline sahip küçük çiftçiler için sosyal güvenlik riski daha fazladır.

Tarımsal faaliyete yönelik emniyet sağlayıcı tedbirler, çiftçinin sosyal güvenlik ihtiyacına da katkı sağlamaktadır. Mesela ürün sigortası sistemi bu anlamda üzerinde durulmaya değer bir tedbirdir. Ancak ürün sigortaları da çiftçinin gelir emniyetini bütünüyle karşılamaktan uzak bulunmaktadır. Bu sigortalar daha ziyade tarım için yapılan masrafların sigortalanmasını sağlamaktadır.

2- Sosyal Güvenlik riskleri Bakımından Çiftçilik :

A- Genel Olarak

Çiftçilere sosyal güvenlik sağlamada geliştirilecek sosyal güvenlik politikaları hazırlanır iken , onların karşı karşıya bulunduğu sosyal güvenlik risklerinin doğru bir biçimde tespit edilmesi gerekmektedir¹¹. Bu tespitin iyi yapılması hem bu alanda hazırlanacak sosyal güvenlik politikalarının tespitinde hem de bu politikalar paralellinde meydana getirilecek sosyal güvenlik örgütlenmesinde büyük katkı sağlayacaktır.

Bu anlamda öncelikle bazı soruların cevaplarının bulunması şarttır: Çiftçiler, hangi sosyal güvenlik riskleri ile karşı karşıya bulunmaktadır-

¹⁰ AKSOY, Suat ve arkadaşları : Kırsal Nüfusun, a.g.e. s. 23 -25 ve özellikle 140 v.d.

¹¹ Sosyal güvenlik riskleri için Bkz: Aksoy, Suat ve arkadaşları, a.g.e., s. 104 v.d.

lar? Çiftçiler de mesela işçiler gibi aynı sosyal güvenlik riskleri ile karşı karşıya mıdırlar? Hangi riskler çiftçiler için daha öncelikle sosyal güvenlik sağlanması gerekli risklerdir?

Yapılan bir araştırma çiftçilerin hastalık,sakatlık, yaşlılık, gelir dengesinin bozulmasına yol açan tabii afetler ve yangın gibi risklerin en önemli riskler arasında saymaktadır¹².

Bu tespitler yapıldıktan sonra sosyal güvenlik teşkilatlanması bakımından birtakım meselelerin de aydınlığa kavuşturulması gerekir. Çiftçiler kırsal kesimde yaşamaktadırlar. Kırsal kesime sosyal güvenlik götürülmesi, kentsel alanlarda yaşamakta olanlara bu hizmetlerin götürülmesine göre farklılık arz etmelidir. Bu durum özellikle primli sistem ile sağlanan sosyal güvenlik düzenlemeleri açısından önem taşır. Primli sistemde çiftçilerin düzenli aralıklarla prim yükümlülüklerinin yerine getirilmesi gerekir. Halbuki her çiftçinin düzenli ve sürekli bir gelir elde etme imkanı olamaz. Zira tarımda gelir elde etmek iklim, bölge ve tarımsal faaliyet açısından farklılaşır. Sosyal sigorta teşkilatlanmasında da bu farklılıkların kurulacak teşkilatın sağlıklı işleme - sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sistemi - olması açısından önem taşır.

B - Risklerin Niteliği Bakımından :

a- Kısa Dönemli riskler Açısından

Kısa vadeli riskler iş kazaları,meslek hastalıkları ,analık ve hastalık riskleridir. Kısa vadeli riskler çiftçiler için de vardır. Ancak, kısa dönemli riskler çiftçilerin tarımsal faaliyetlerini önemli ölçüde aksatacak riskler olarak düşünülmemektedir¹³. Bu riskler küçük çiftçiler bakımından nispeten daha fazla etkili risklerdir. Çünkü küçük çiftçiler mesela hastalık ya da kaza halinde de çiftçi yardımcı kullanmak yahutta aile içi yardımlaşma imkanlarını seferber etmek suretiyle bu riskin sonuçlarına karşı mücadele edemeyebilir. Büyük çiftçiler içinse durum tamamen farklıdır.

Hastalık çiftçiler açısından daha önemli bir risktir. Düzenli bir geliri olmayan çiftçi için her an hastalık riski ile karşılaşmak ihtimali; onun her an hastalık için gerekli parayı hazır tutma ihtiyacını ortaya çıkarır. Halbuki çiftçi için bu çoğu kez imkansız yakındır. Bu itibardır ki çiftçilerden öncelikle bu riske karşı sosyal güvenlik sağlanma talebi gelmektedir.

Bağımsız çalışan çiftçiler için sağlık hizmetleri önem taşıdığı kabul edilmekle beraber, hastalığa ya da iş kazasına bağlı iş göremezlik için ay-

¹² AKSOY, Suat ve arkadaşları,kırsal kesim, a.g.e. s. 104 - 108.

¹³ SAVY, Robert : a.g.e. s., 49 - 51.; AB üyesi ülkelerde kapsama alınan riskler ve sağlanan yardımlar için bkz:AKSOY,Suat ve arkadaşları :Kırsal kesim, a.g.e. s. 166 v.d.

rica sosyal güvenlik sağlanması gerekli görülmemektedir¹⁴. iş göremezlik döneminde de çiftçinin tarımsal faaliyetinin devamını sağlaması /gelir devamlılığının sürmesi iş göremez duruma düşmenin bir gelir azalması,gelir kesilmesi yahutta gider artışı yaratmayabileceği için sosyal güvenlik riski teşkil etmeyeceği gerekçe olarak verilmektedir.

Analık sigortası ile analık riskine karşı sağlanan sosyal güvenlikte esas gaye ; kadınların analık hali sebebiyle ihtiyaç duydukları tıbbi bakım ve hastane hizmetleri sebebiyle meydana gelecek gider artışları ve bu sebeple meydana gelecek iş göremezliğe bağlı gelir kesilmesi riskine karşı gelir garantisi temin etmektir. Analık, çiftçiler bakımından doğumun ve çocuğun sağlıklı doğumu ve bu anlamda giderlerin karşılanması anlamında önem taşıyor ve bir risk teşkil eder.

B -Uzun Vadeli Riskler Bakımından

Uzun vadeli riskler adı verdiğimiz yaşlılık,malullük ve ölüm riskleri bağımsız çalışan çiftçiler bakımından daha önemli riskler niteliği taşırlar.

Yaşlılık bu risklerin başında gelir. Kendi adına ve hesabına (bağımsız) çalışan çiftçiler bakımından yaşlılık riski söz konusu mudur? Çiftçiler, yaşlandıklarında çalışma gücünde meydana gelen kayıplara bağlı olarak bir gelir kaybına uğramakta mıdır? Çoğu zaman çok ileri yaşlara kadar çiftliği idare etmesi ve tarımsal faaliyeti sürdürmesi söze konu olabilmekte değil midir ? işini evlatlarına ya da aile bireylerine devir ederek çiftçinin gelirinde hiç bir azalma olmaksızın hayatını sürdürmesi de mümkün olamaz mı ?

Her şeye rağmen yaşlılık bir sosyal güvenlik riski olarak bağımsız çalışan çiftçiler için de söz konusudur. Zira küçük çiftçiler için işletmesini /çiftliğini devredecek evladı olmama yahutta evlatları ile geçinememesi sebebiyle zaruretten çiftliğini evlatlarına bırakmak zorunda kalma gibi sebeplerle işi bırakma gibi bir durum söz konusu olabilir. Bu durumda çiftçinin yaşlılık zamanları için asgari bir gelir ihtiyacı vardır ve bunun modern sosyal güvenlik sistemleri ile yaşlanmadan garanti edilmesi gerekir.

Malullük,de yaşlılık gibi çiftçiler için bir başka risktir¹⁵. Yaşlılık yaşına gelmeden sürekli olarak çalışamaz duruma gelmek,yahutta çalışma gücünün büyük bir kısmını kaybetme riski çiftçi için daima vardır. Özellikle küçük çiftçiler, işini devretme imkanı olmayanlar ve aile fertlerinin bu devri alma imkanı bulunmayan,işini devredememe riski bakımından çiftçiler açısından malullük önemli bir risktir.

¹⁴ SAVY, Robert : a.g.e. s. 52.

¹⁵ SAVY, Robert : a.g.ae. s. 57 -58.

Çiftçinin ölümü, geride kalanlar (eşi, geç indirmekle yükümlü çocukları ve diğer 3 şahıslar için) bakımından bir sosyal güvenlik riskidir¹⁶. Pek tabidir ki çiftçinin ölümü bağımlı çalışan kimselerin ölümü gibi bir gelir kesilmesi riski doğurmaz. Ancak yine de gelirden büyük bir azalma hatta kesilme söze konu olabilir.

Hemen ifade edelim ki malullük, yaşlılık ve ölüm riskleri bakımından sosyal güvenlik ihtiyacı bağımlı çalışanlar gibi şiddetli ve acilen karşılanması gereken bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaz. Ayrıca bu risklere karşı sağlanacak sosyal güvenliğin niteliği ve kullanılacak sosyal güvenlik tekniği bakımından ülkeden ülkeye farklılık vardır.

3- Çiftçilerin Sosyal Güvenliklerinin Sağlanma Biçimleri :

Çiftçilerin sosyal güvenliğinin sağlanması bakımından hangi sosyal güvenli tekniklerinin kullanılacağı meselesi ülkelerin kendi şartları ve benimsedikleri sosyal güvenlik politikaları ile şekillenmektedir. Bu belirlemede elbette her ülkenin tarım sistemleri, yapıları ve politikaları da dikkate alınmaktadır.

Modern sosyal güvenlik tekniklerinden sosyal sigorta tekniği bu alanda en fazla kullanılan tekniklerdir. Tarım kesiminde işçiler ile çiftçiler bakımından ekseriyetle aynı uygulama yapılmamaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri uygulamalarında çiftçilere yönelik sosyal güvenlik sistemlerinin de farklılık gösterdiği müşahade edilmektedir. Bu anlamda çiftçilerin devlet tarafından finanse edilen bir sosyal güvenlik sistemi ile korunması (Danimarka) ; Genel sosyal sigorta kapsamına alınması (Hollanda); tüm çalışanlar için uygulanan sigorta sistemine dahil edilmeleri (İngiltere, İrlanda) gibi uygulamalar yapılabilmektedir. Çiftçiler için özel sistemlerin gerçekleştiren uygulamalar da bulunmaktadır. Bu anlamda çiftçilerin bağımsız çalışanlarla ilgili sigorta kapsamına alınmaları (Belçika); tarıma özgü sosyal güvenlik sistemine dahil edilmeleri (Almanya, Fransa, Lüksembourg, İtalya, Yunanistan) yahutta büyük çiftçilerin bağımsız çalışanlarla, küçük çiftçilerin ise tarıma özel sigorta sistemi içinde mütalaa edilerek sosyal güvenlik altına alınmaları gözlemlenebilmektedir¹⁷.

Sistemin finansmanı bakımından da farklı finansman teknikleri uygulanabilmektedir. Bu anlamda primli sistemler, tarım ürünleri satışlarından yapılan kesintiler, dolaylı vergilerle sağlanan gelirler, gelir vergilerine eklenen paylar, genel bütçeden ayrılan kaynaklar çiftçiler için sosyal güvenliğin finansmanı için kullanılan finansman teknikleridir¹⁸.

¹⁶ SAVY, Robert : a.g.e. s.59.

¹⁷ Geniş bilgi için bkz: AKSOY, Suat ve arkadaşları : kırsal kesim, a.g.e. s. 144 v.d.

¹⁸ AKSOY, Suat ve arkadaşları : kırsal kesim, a.g.e. s. 190 - 196.

Türkiye'de ise Çiftçiler için tarımda bağımsız çalışanlara özgü bir sosyal sigorta sistemi kurulması tercih edilerek çiftçiler sosyal güvenliğe kavuşturulmuş bulunmaktadır. Sistemin finansmanını da primli sistem içerisinde çiftçiler kendileri sağlamışlardır.

III - Tarihten Günümüze Türkiye'de Çiftçilerin Sosyal Güvenlik Durumu

Türkiye'de çiftçilere sosyal güvenlik sağlanması anlamında tarihi gelişmeyi geleneksel dönem ve modern dönem olmak üzere iki dönem içerisinde tasnif ederek incelemek uygun olacaktır.

1- Geleneksel Dönem :

Sosyal yardımlaşmanın bir sosyal güvenlik tekniği olarak kullanıldığı ve devletin sosyal güvenlik sağlamak gibi bir hukuki yükümlülüğünün bulunmadığı dönemi geleneksel dönem olarak ifade edilir¹⁹.

Geleneksel dönemde devletin çiftçiye sosyal güvenlik sağlama gibi bir yükümlülüğünün bulunmadığı ve böyle bir siyasi kültürün bulunmadığı dönemdir. Geleneksel dönemde geleneksel sosyal güvenlik teknikleri uygulanır. Çok büyük açlık ve kıtlık zamanlarında devletçe ,imkanları ölçüsünde halka -dolayısı ile yoksul çiftçilere - sosyal yardımlar yapıldığı bilinmektedir. Ancak bu bir kanuni yükümlülük olarak değil; devlet adamlarının büyüklükleri ve devlet kültürünün bir gereği olarak ve bir lütuf şeklinde yapılmaktadır.

Modern döneme gelinceye kadar Türk toplumunda geleneksel dönemin özellikleri hakim bulunmaktadır. Osmanlı toprak yönetim sistemi içerisinde kamu yöneticileri ve halk kesimleri geleneksel tekniklerle sosyal güvenlik sağlamaya çalışmışlardır²⁰. Devlet ,kırsal kesime daha ziyade

¹⁹ GEREK,Nüvit :Sosyal Güvenlik Hukuku,Anadolu Üniversitesi Yayını,Eskişehir 2000, s. 9.

²⁰ Osmanlı döneminde toprak yönetimi üzerinde yapılan araştırmalarda daha ziyade devlet- devlet adına toprakların yönetimini üstlenen yöneticiler-halk ve toprak mülkiyeti ilişkileri ele alınmaktadır.Halkın sosyal güvenliği ile ilgili meseleler bu çalışmalarda inceleme konusu yapılmamıştır. Ancak yer yer geleneksel tekniklerin uygulandığını gösteren bilgilere rastlanabilmektedir. Geniş bilgi için bkz: AKDAfi, Mustafa : Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi, C.I -II, Cem Yayınevi, İstanbul 1995, özellikle C.II, s.87 -90. Bu dönemde fakir fukaralar vakıf, imaret sistemleri başta olmak üzere geleneksel sosyal yardımlaşma teknikleri ile korunmakta idiler. Bu kesime "Mürtezika Sınıfı" (rızkılananlar - başkasının yardımı ile geçinenler) adı verilmekte idi. Bkz. a.g.e. s. 90-91; KEYDER, Çağlar - TABAK, Faruk (Edts.) (Çev.ALTIOK, Zeynep): Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları No.63., İstanbul 1998. Bu eser içerisinde özellikle Halil İnalcık tarafından kaleme alınan "Çiftliklerin Doğuşu :Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar", s.17-36 ve Huri İslamoğlu'nun "16. Yüzyıl Anadolu'sunda Köylüler, Ticaretleşme ve Devlet İktidarının Meşrulaştırılması ", s. 59-81. çalışmaları konumuz açısından incelenmelidir.

can ve mal emniyetini sağlamayı ve vatandaşlar arasındaki hukuki uyuşmazlıkları çözmek üzere kamu hizmeti götürmüştür.

Bu dönemden kalan atasözleri, deyişler, hatta fabl niteliğindeki hikayeler (ağustos böceği ile karınca gibi) bu dönemin sosyal güvenlik durumunu da tespiti ve delilleridir. Keza bu dönemden kalan türkülerde de özellikle de muhtaçlığın riskinin büyüklüğü ve geleneksel dönemin niteliğine işaret etmektedir. (beni muhannete muhtaç eyleme gibi).

Bu dönemde aile içi yardımlaşma (aile, aşiret, kabile, sülale, köylüler arası yardımlaşmalar) dışında vakıflar, imaretler sosyal güvenlikte büyük rol oynamışlardır. Zekat ve sadaka gibi dini gayeli yardımların da sosyal güvenlik sağlama fonksiyonları önemli idi²¹.

Türk toplumunda geleneksel dönem Cumhuriyet 'e kadar sürmüştür. Özellikle çiftçilerin sosyal güvenliği açısından 1970 li yıllara kadar bu dönemin sürmüş olduğu ileri sürülebilir.

2- Modern Sosyal Güvenlik Dönemi :

Özellikle sosyal sigorta tekniği, sosyal yardım ve sosyal hizmet tekniklerinin çiftçilere ulaştığı tarih, tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliği açısından modern dönemin başlangıcını belirler.

Bu anlamda ülkemizde başlangıç sosyal yardım alanında gerçekleştirilmiştir.

Sosyal yardım anlamında ciddi ilk tedbir 01.07.1976 tarih ve 2022 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun" ile alınmıştır. 01.03.1977 tarihinde uygulamaya giren bu Kanun ile "65 yaşını doldurmuş, kendisine kanunen bakmakla mükellef kimsesi bulunmayan ,sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlanmayan, nafaka bağlanmamış veya bağlanması mümkün olmayan, mahkeme kararıyla veya doğrudan doğruya kanunla bağlanmış herhangi bir devamlı gelire sahip bulunmayan ve muhtaçlığını il veya ilçe idare Heyetlerinden Alacakları belgelerle kanıtlayan Türk Vatandaşlarına hayatta buldukları sürece" aylık bağlanır"(m. 1). Aylık bağlama hakkına "65 yaşını doldurmadığı halde başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde malül oldukları tam teşekküllü hastanelerden alacakları sağlık kurulu raporu ile kanıtlayanlarla durumlarına uygun bir işe yerleştiremeyen sakatlar" sahip kılınmışlardır(m. 1/2).

²¹ Geniş bilgi için bkz: AKSOY, Suat, ERAKTAN, GÜLCAN, ERAKTAN, Selahattin, KUHNEN, Frithjof, WINKLER, Wolfgang: Türkiye'de Kırsal Nüfusun Sosyal Güvenliği, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara /Göttingen 1994, sb5 -16.

Kamu-İş; C: 7, S: 2/2003

65 yaşını doldurmuş ve muhtaç olanlar ile yine 65 yaşını doldurmakla birlikte muhtaç sakatlara tanınan bu haktan elbette kırsal kesimde çiftçiler de dahil bütün Türk vatandaşları faydalanacaktır.

24.05.1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile "korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat, yaşlı ve diğer kişilere" sosyal hizmet götürmek maksadı ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme kurumu Genel Müdürlüğü'nün kurulmuş olması da tarım kesimi için de önemli bir sosyal güvenlik adımı teşkil etmektedir.

3294 sayılı ve 29.05.1986 tarihli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile de Devlet " Fakrū zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan (2022 sayılı Kanuna Göre aylık alan kişiler dahil) vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek "(m. 2) kişilere sosyal yardım imkanı hazırlamış bulunmaktadır." Fakr - u zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlara yardım etmek ve sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek (m. 1) maksadı taşıyan bu düzenleme sosyal güvenlik maksatlı kamu sosyal yardımlarının gelişimi açısından son derece önemli bir adım olmuştur. Kanunla kurulan "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı teşvik Fonu'nda toplanan kaynaklar yine aynı Kanunla her il ve ilçede kurulması öngörülen (m. 7) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları vasıtası ile ihtiyaç sahibi vatandaşlara sosyal güvenlik sağlamak maksadı ile sosyal yardım olarak ulaştırılmaktadır.

Muhtaç vatandaşlara ihtiyaç duydukları sağlık hizmetini alabilmeleri için de bir kanuni düzenleme yapılmıştır. 18.06.1992 tarih ve 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet tarafından Karşlanması Hakkında Kanun ile "hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında olmayan ve sağlık hizmetleri giderlerini karşılayacak durumda bulunmayan Türk vatandaşlarının bu giderlerinin, Genel Sağlık Sigortası uygulamasına geçilinceye kadar Devlet tarafından karşılanması" sağlanmış bulunmaktadır. Yeşil kart verilerek "Türkiye'deki yataklı tedavi kurumlarında yatarak görecekları tedavi hizmetlerini ve her türlü masraflarının" devletçe karşılanması hizmetinden " hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan ve aylık geliri asgari ücretin vergi ve sosyal sigorta primi dışındaki miktarının 1/3 ünden az olan, Türkiye'de ikamet eden Türk vatandaşları istifade edebilecektir (m. 2/1). Gelir sınırı bakımından hizmet karşılığı ücret veya

Kamu-İş; C: 7, S: 2/2003

yevmiye gelirleri, nakdi tarım gelirleri, menkul veya gayrimenkul kira, faiz ve temettü gelirleri diğer gelirler de hesaba dahil edilmektedir (m. 4).

Yukarıda açıklanan kanunlar ile çiftçilerimiz de dahil bütün vatandaşlara devlet sosyal yardım ve sosyal hizmet sağlamaktadır. Özellikle yaşlılık aylığı, yeşil kart ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının hizmetleri kırsal kesime nisbeten daha fazla ulaşmakta olan yardımlardır. Bu kanun ile uygulamada ilk defa muhtaç yaşlı çiftçiler de devletten aylık alma imkanına kavuşmuşlardır.

Sosyal sigorta ile sosyal güvenlik sağlanması alanında ilk adım kamu sektörüne ait tarım ve orman işlerinde ücretle çalışanlar ile özel sektöre ait tarım ve orman işlerinde ücretle ve sürekli olarak çalışanlar (tarım işçilerinin) 1977 tarihinde çıkan bir kanun ile Sosyal sigortalar kanunu kapsamına alınması ile atılmış bulunmaktadır. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu 3. maddesi 11. 08. 1977 tarih ve 2100 sayılı Kanun ile (RG. 24.08.1977 tarih ve 16037 Sayı) değiştirilerek "orman işçileri ile kamu veya özel sektöre ait tarım işlerinde ücretle çalışanlar" sosyal sigortalar kapsamına alınmışlar ve sosyal güvenliğe kavuşturulmuşlardır²². Tarım kesiminde hizmet akdine dayalı olarak çalışanların sosyal güvenliğe kavuşturulması bakımından bir başka gelişme 17.10.1983 tarih ve 2925 sayılı Tarım işçileri Sosyal Sigortalar Kanunu ile gerçekleştirilmiştir (20.10.1983 T., ve 1819 sayılı RG.). Bu kanun ile "Sosyal güvenlik kanunları kapsamı dışında olanlarla, bu kanunlara göre malüllük, emeklilik(yaşlılık)aylığı, sürekli tam iş göremezlik geliri almayanlardan; süresiz olarak tarım işlerinde hizmet akdiyle çalışanlar istekte bulunmaları kaydıyla " sigorta kapsamına alınmışlardır (m. 2). Bu kanun ile SSK kapsamı dışında bulunan ve hizmet akdi ile süresiz olarak çalışan tarım çalışanlarına sosyal güvenlik sağlanmış bulunmaktadır²³.

işçi niteliği taşımayan tarım çalışanları bakımından ise ilk sosyal sigorta düzenlemesi 17.10.1983 tarih ve 2926 sayılı Tarımda kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu (RG 20.10.1983) ile yapılmıştır. Bu kanun ile tarımda kendi adına ve hesabına çalışanlar zorunlu sigortalı olmuşlar ve ilk defa sosyal sigorta tekniği ile sosyal güvenliğe kavuşturulmuşlardır.

²² Bu maddede daha sonra yeni bir değişiklik yapılmıştır.2934 sayılı ve 24.10.1983 tarihli kanunla (RG 26.10.1983 T., ve 18203 Sayı) değişiklik yapılmış olup metin şu şekli almıştır." A- a) Kamu sektörüne ait tarım ve orman işlerinde ücretle,b) Özel sektöre ait tarım ve orman işlerinde ücretle ve sürekli olarak çalışanlar" şeklini almıştır.

²³ Bu düzenleme ile özellikle süresiz hizmet akdi ile çalışan tarım işçileri sosyal güvenliğe kavuşturulmuş olmaktadır.

IV -TÜRKİYE'DE ÇİFTÇİLERE TANINAN SOSYAL GÜVENLİK HAKLARI

1-Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Bakımından

Türk sosyal güvenlik hukukunda münhasıran çiftçilere sağlanan sosyal yardım ve sosyal hizmetler söz konusu değildir. Bütün vatandaşlara sağlanan kamu sosyal yardım ve hizmet sistemi ile sağlanmakta olan sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden elbette çiftçiler de gerekli şartlar oluştuğunda faydalanma hakkına haizdirler.

Bu anlamda 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile sağlanan haklardan tarım kesiminde yaşamakta olan bütün vatandaşlarımız (çiftçiler de dahil olmak üzere) faydalanabilmektedirler.

3294 sayılı Kanun çerçevesi içerisinde kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları vasıtası ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan sağlanan kaynaklarla kırsal kesime de sosyal yardım ulaştırılmaktadır.

Sosyal yardımlar içerisinde çiftçilere en fazla uzanan ve gerçek anlamda sosyal yardımın bütün unsuruna haiz olan yardım 2022 sayılı ve 01.07.1976 tarihli 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz, Kimsesiz ve Sakat Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanmasına Dair Kanun ile uygulamaya konulmuştur. Buna göre "65 yaşını doldurmuş, kendisine kanunen bakmakla mükellef kimsesi bulunmayan, sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden her nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlanmayan, nafaka bağlanmamış veya bağlanması mümkün olmayan, mahkeme kararıyla veya doğrudan doğruya kanunla bağlanmış herhangi bir devamlı gelire sahip bulunmayan ve muhtaçlığını il veya ilçe idare heyetlerinden alacakları belgelerle kanıtlayan Türk Vatandaşlarına hayatta buldukları sürece" aylık bağlanmaktadır. 65 yaş aylığı adı altındaki bu uygulama kırsal kesimdeki muhtaç köylüler bakımından son derece önemli bir gelişme olmuştur.

Bu kanun kapsamından toprağı olan ve geçici olarak muhtaçlığa düşmüş çiftçilerin istifade etmesi de mümkün değildir. Zira yeterli toprak sahibi olmak çiftçi bakımından muhtaç olmamak bakımından bir kanuni karene sayılmaktadır. Uygulamada bu anlamda yeterli toprak sahibi çiftçinin muhtaçlığını ayrıca ispat etme gibi bir yükümlülüğü yerine getirmesi beklenmektedir. Ancak buna rağmen muhtaç olduğunu ispat eden çiftçinin bu aylığı alma hakkı vardır.

Çiftçilerin evlatlarından nafaka talep hakları da söz konusu olabilir. Çiftçiler bakımından temel güçlük muhtaçlığın ispatındaki güçlüktür.

Çünkü toprak sahibi çiftçi bu toprağı ortakçı vasıtası ile yada yardımcı tarım işçileri ile işletme ve gelir yaratma imkanı her zaman vardır. Bunun için de muhtaçlık ispatı nispeten zordur.

2 -Sosyal Sigorta Bakımından

A - Genel Olarak

Ülkemizde çiftçiler zorunlu sigorta kapsamına alınmış bulunmaktadırlar. 1983 tarih ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ile 22 yaşını doldurmuş erkek çiftçilerin tamamı zorunlu olarak bu kanun kapsamında sigorta şemsiyesi altına alınmışlar ve kendilerine sosyal güvenlik sağlanmıştır²⁴. Kanun 22 yaşını doldurmuş aile reisi kadınları da kanunun zorunlu kapsamı içinde sigortalı saymaktadır.

Kanunun sistemi ülkemizin şartlarında sürdürülebilir bir kapsam düzenlemesine sahiptir. Zira 22 yaş kırsal kesimde askerlik görevinin tamamlandığı bir yaştır. Bu yaştan sonra çiftçiler büyük çoğunluğu ile kendisinin yahut ta ailesinin sahip bulunduğu çiftlik/ tarım işletmesinden elde etmekte olduğu gelir ile geçimini temin etmektedirler.

2926 sayılı Kanun Bağ-Kur Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Bu Kanun ile çiftçilerin yaşlılık, malullük ve ölüm risklerine karşı sosyal güvenlikleri sağlanmıştır.

Bu kanuna 4. 11. 1998 tarih ve 4386 sayılı Kanun m. ile yapılan ek ile tarımda kendi adına ve hesabına çalışanlar sağlık sigortası kapsamına alınmış bulunmaktadırlar.

Böylece kırsal kesimde çiftçilerin en fazla ihtiyacı bulunan hastalık riskine karşı sosyal sigorta hakkı tanınmış ve çiftçiler Bağ-Kur'lulara sağlanan hastalık sigortası yardımlarından istifade ettirilmeye başlanılmışlardır.

Günümüzde bu alanda elbette birtakım yetersizlikler mevcuttur. Ancak bu yetersizlikler düzeltilebilir ve ortadan kaldırılabilir nitelikte yetersizliklerdir.

Düzenli ve eksiksiz bir şekilde prim ödeme yükümlülüğünü yerine getiren çiftçilerin sağlanan bu yardımlardan istifadesi önünde hiçbir engel bulunmamaktadır. Sağlanan sigorta yardımlarının yeterli olmaması, yeterli tatmini sağlamaması gibi şikayetler meselenin bir başka boyutudur.

²⁴ Kanunun uygulama esasları hakkında geniş bilgi için bkz: TUNCAY ,A.Can :Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 8.Bası İstanbul 1998, s. 414 v.d.; GÜZEL, Ali -OKUR, Ali Rıza : Sosyal Güvenlik Hukuku,8.Bası,Beta yayınevi, İstanbul 2002, s.517 v.d.; GEREK, Nüvit : a.g.e. s.335 - 356.

Çiftçiler için en önemli mesele prim yükümlülüklerinin zamanında yerine getirilmesi meselesidir. Prim tahsili ile ilgili sistem sürdürülebilir niteliktedir.

B - Ana hatları ile 2926 Sayılı Kanunun Getirdikleri

Aşağıda sosyal güvenlik bakımından ana hatları ile 2926 sayılı Kanunun çiftçilere getirdikleri izah edilecektir. Amacımız Kanunun teferruatı ile izah ve tartışmasını yapmaktan ziyade; çiftçilere sağlanan sosyal güvenlik hakkında bir perspektif vermektir.

a-Kanunun Amacı ve Kapsamı :

Kanunun amacı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlara ve hak sahiplerine, malullük, yaşlılık, ölüm ve hastalık hallerinde sosyal sigorta yardımları sağlamak olarak tespit edilmiştir (m. 1)²⁵.

Kanun sosyal sigorta kanunu olarak kapsam ve sağlanan haklar ve bunlara hak kazanma şartlarını tespit etmektedir. Bu itibarla kanun;

(i) Tarımsal faaliyette bulunan,

(ii) Kanunla veya kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulan sosyal güvenlik kuruluşları kapsamı dışında kalan,

(iii) Herhangi bir işverene hizmet akdi ile bağlı olmaksızın çalışan,

(iv) 22 yaşını doldurmuş erkek veya 22 yaşını doldurmuş aile reisi kadınları zorunlu sigortalı kapsamına almıştır. Kanun uygulama tarihi itibarı ile 50 yaşını dolduran kadınlar ile 55 yaşını dolduran erkekleri ise isteğe bağlı olarak kapsama dahil olma imkanı vermektedir (m. 2).

Bu kanun kapsamı içinde olmak bakımından tarımsal faaliyette bulunma önemli bir kriterdir. Kanun tarımsal faaliyette bulunanlar kavramı kapsamını da "kendi mülkünde, ortaklık veya kiralamak suretiyle başkalarının mülkünde, kamuya mahsus mahallerde ekim, dikim, bakım, üretim, yetiştirme ve ıslah yollarına veya doğrudan doğruya tabiatan istifade etmek suretiyle bitki, orman, hayvan ve su ürünlerinin üretimini, avlanmasını, avcılar ve yetiştiriciler tarafından muhafazasını, taşınmasını sağlayanları veya bu ürünlerden sair bir şekilde faydalanmak suretiyle kendi adına ve hesabına faaliyette bulunanlar" olarak açıklamaktadır (m. 3/ (a))²⁶.

²⁵ Doğrudan madde ile yapılan atıflar 2926 sayılı kanunu yapılmaktadır.

²⁶ Konu ile ilgili yargı kararlarında da zorunlu sigortalı sayılma bakımından yalnızca kendi adına arazi kaydının bulunması yeterli görülmemekte kişinin kendi mülkünde veya başkalarının mülkünde fiili olarak tarımsal faaliyette bulunma şartını aramaktadır.(Y.21.HD.3.7.1995 T., 1995/ 4021 E., 1995/3788 K - YALÇINKAY, Orhan Bağ-Kur Kanunu, Turhan Kitabevi, Ankara 1999 s.491).

Zorunlu sigortalılık başlangıcı ise kapsama giren kişilerin 22 yaşını doldurduğu tarihi takip eden yıl- başıdır. (m. 5). Kanun kapsama girenlerin 3 ay içerisinde Bağ-Kur'a başvurarak kayıt ve tescillerini yaptırmakla yükümlü tutmuştur (m. 7). Bu süre içerisinde tescillerini yaptırmayanların Kurumca resen tescilleri yapılır(m. 9).

Zorunlu sigortalılık; sigortalıların tarımsal faaliyetlerini sona erdirdikleri; diğer sosyal sigorta kapsamında çalışmaya başladıkları; (kadınlar için) aile reisliğini kaybettikleri tarihi izleyen aybaşından itibaren kendiliğinden sona ermektedir (m. 6).

b- Sigortalıların Yükümlülükleri :

2926 sayılı kanun zorunlu sigorta kapsamında bulunan sigortalılar için birtakım yükümlülükler öngörmektedir. Bu yükümlülükler başında

(i) Kapsama girdikleri tarihi takiben 3 ay içerisinde kuruma başvurarak kendisini tescil ve kayıt ettirmek (m. 7),

(ii) Prim ödemelerinde ve sigorta yardımlarında esas olacak tablodan basamak seçimini kapsama dahil olduğu tarihten itibaren 3 ay içerisinde yapmak(m. 34)

(iii) Mevzuata uygun hareket etmek gelmektedir.

Sigortalılık tescili bakımından kanun koyucu valilik, kaymakamlık, özel idare, belediye, muhtarlık ve nüfus idareleri kayıtları ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının, kanunla kurulu meslek kuruluşlarının, Tarım Satış Kooperatifleri, Tarım Kredi Kooperatifleri, Panko Birlik, Türkiye Şeker Fabrikaları Şirketi, tarım kesimine yönelik faaliyette bulunan milli bankaların kayıtlarının esas alınmasını öngörmüştür (m. 10). Elbette bu kuruluşların kayıtları tarımsal faaliyette bulunma, tarımsal arazi sahibi olma, çiftçi olma v. s. açısından birer kanuni karine sayılacaktır ²⁷.

²⁷ Yargıtay m.10 da yer alan bu kurumların belgeleri için kanuni karine saymaktadır. Aksi yine yazılı belge ile sabit oluncaya kadar doğruluğu kabul edilen ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları için geçerliliği söz konusu olan belgeler olarak kabul etmektedir. (Y.21.HD.21.10.1996 T., 1996/ 5754 E., 1996 / 5819) ; Y.21.HD. 17.2.1997 T., 1997/ 539 E.,1997 / 793 K.) - YALÇINKAYA, Orhan: a.g.e. s. 509); Yargıtay'ın özellikle sigortalı sayılma bakımından m.10 da sayılan kurum ve kuruluşların kayıtlarının tek başına yeterli sayılmayacağı hususundaki kararları da mevcuttur (Y.21.HD., 8.11.1995 T., 1995/ 6886 E., 1995/ 6645 K - YALÇINKAYA, Orhan: a.g.e. s. 502). Ancak biz de buradaki kayıtların doğruluğu açısından kanuni karine olarak kabul edilmesi ancak zorunlu sigortalılık bakımından nihai karar açısından mahkemenin bu kararları yeterli görmemesi ve doğruya ulaşma bakımından bu belgelerin ışığında meseleyi irdelemesi ve gerektiğinde başka belgelere de başvurmasını bir başka ifade ile bu belgelere tek başına dayanılmayacağını kabul etmesini gerçeğe ulaşmak adına doğru bir görüş olarak kabul ediyoruz.

c -Kapsama Alınan Riskler ve Sağlanan Sigorta Yardımları

2926 sayılı kanun malullük, yaşlılık, ölüm ve hastalık risklerine karşı sosyal güvenlik sağlamış bulunmaktadır. Kanunda ayrı bir sigorta dalı olarak düzenlenmemiş bulunmasına rağmen iş kazaları ve meslek hastalığına karşı da malullük sigortası kapsamında bir sosyal güvenlik sağlandığı söylenebilir.

aa-Malullük Sigortası ve Yardımları

Tarımda kendi adına ve hesabına çalışanlar için sakatlık her zaman bir risktir. Kanun koyucu sakatlık riskine karşı malullük sigortası ile sosyal güvenlik sağlamıştır. Kanun çalışma gücünü sebebi ne olursa olsun 2/3 oranında kaybedenleri malul kabul etmiş; en az beş tam yıl prim ödemiş olmak ve yazılı talepte bulunmak şartı ile bu kişilere malullük sigortası dalından sigorta yardımları alma hakkını tanımıştır(m. 12-13).

Malullük yardımı olarak malullük aylığı bağlamak ve sağlık sigortası yardımlarından faydalanmak olarak belirlenmişti. Malul aylığına hak kazanan sigortalıya son defa prim ödediği basamağın katsayı ile çarpımının % 70 i oranında malullük aylığı malullüğün tespit edildiği rapor tarihini takip eden ay başından itibaren ödenir(m. 13-14).

bb-Yaşlılık Sigortası ve Yardımları

Yaşlılık, kapsama alınan bir başka önemli risktir. Yaşlılık sigortasından 25 tam yıl sigorta primi ödemiş olmak ve kadın 58 erkek 60 yaşını doldurmuş bulunmak şartı ile aylık bağlanmaktadır. En az 15 tam yıl prim ödemiş olmak ve 60/ 62 yaşı doldurmuş bulunanlara da bu sigorta dalından kısmi aylık bağlanabilmektedir (m. 16-17).

Yaşlılık aylığı % 70 oranında bağlanmaktadır. Son basamakta tam yıl üzerinden prim ödememiş olanlar için aylık bağlanır iken bir önceki basamak dikkate alınır. 58/60 yaştan sonra her yıl için 1 puan yine 25 tam yıldan sonra ödenen her tam yıl için 1 puan artış yapılarak aylık bağlanmaktadır(m. 18). Bu aylık oranı % 90 ı geçemez.

Yaşlılık sigortasının uygulamasında aylık bağlama şartları bulunmayanların toptan ödeme hakları, hizmet ihyası hakları ve hizmet birleştirme hakları da bulunmaktadır (m. 21)

cc- Ölüm Sigortası ve Yardımları :

Ölüm sigortası tarımda bağımsız çalışanların ölümü halinde geride bıraktığı ve geçindirmekle yükümlü kimseler için (eş ve çocuklar ve aababalar) sosyal güvenlik sağlamaktadır.

Kamu-İş; C: 7, S: 2/2003

Bu sigorta dalından sigorta yardımı alabilmek için en az üç tam yıl malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olmak gerekir. Malullük ve yaşlılık aylığı almaya hak kazanmış olanlar ile aylık bağlanmış olanlar da bu aylıklarını ölüm aylığı olarak alırlar.

iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölümlerde ise aylık bağlanabilmek için en az 1 tam yıl YMÖ sigortası ödemiş olması gerekmektedir (m. 23)son)

Ölüm sigortasından eşine, çocuklarına, ana-babaya aylık bağlanması; şartları mevcut ise toptan ödeme yapılması ve ölen sigortalı için cenaze masrafı karşılığı verilmesi şeklinde yardım yapılır (m. 22)

Ölümü takip eden ay başından başlayacak ölüm aylıkları 15 tam yıl prim ödemediği ölmüş olanlar için 15 tam yıl prim ödemiş olanlar gibi hesap edilerek bağlanır (m. 24-25).

Ölüm sigortasından ana-babaya aylık bağlanabilmesi için eş ve çocuklara yapılan tahsisler toplamı sigortalıya tahsis edilen den aşağı olması halinde ve her birinin hissesi sigortalıya ait aylığın %25 i olacak şekilde bağlanabilmektedir (m. 27/ (d)).

dd-Hastalık Sigortası ve Yardımları

Tarımda kendi adına ve hesabına çalışanlar; 4.11.1998 tarih ve 4386 sayılı Kanun ile hastalık riskine karşı sağlık sigortası kapsamına alınmış bulunmaktadır.

Sağlık sigortası yardımlarından sigortalılar, eşleri, bakmakla yükümlü oldukları çocukları, ana ve babaları ile ölüm aylığı almakta olanlar faydalanmaktadır(Ek m. 1). 1.1.1999 tarihinde yürürlüğe giren sağlık sigortası uygulaması için ayrı bir kanuni düzenleme yapılmak yerine Bağ-Kur kapsamında sağlanan sağlık sigortası yardımlarından bazılarını sağlanması şeklinde bir uygulama yapılmıştır²⁸.

Buna göre sağlık sigortası kapsamı Bağ-Kur ile paralel düzenlenmiştir. Bu yardımlardan faydalanabilmek için en az sekiz ay eksiksiz olarak sağlık sigortası primi ödemiş olmak ve Kuruma sağlık sigortası ile yaşlılık, malullük ve ölüm sigortalarından prim borcu bulunmaması gerekmektedir (Bağ-Kur K. ek m. 12). Sağlık sigortasından sağlanan sağlık yardımları

²⁸ Kanunda bu husus aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

"Bu Kanuna tabi olarak sağlık sigortası yardımlarından yararlanacaklar hakkında ; 2.9.1971 tarihli ve 1479 sayılı Kanunun; ek 11 inci maddesinin ikinci, üçüncü, dördüncü fıkraları, ek 12 nci, ek 13 üncü, ek 14 üncü, ek 15 inci, ek 16 ncı, ek 17 nci, ek 18 inci ve geçici 7 nci maddelerinin bu kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır .(Bu madde 1.1.1999 tarihinde yürürlüğe girer).

aynen Bağ-kur gibi tanzim edilmektedir. Bağ-Kur K. ek m. 13). Hak sahipleri her türlü muayene, tetkik ve tedavi ile iyileşme aracı verilmesi gibi yardımlardan faydalanabilmektedir. Sağlık sigortası yardımlarından yardımlar iyileşme süresince yapılacaktır. Sigortalılık niteliğinin kaybedilmesinden sonra da 90 gün süre ile bu yardımlar yapılmaya devam edecektir (Bağ-Kur K. ek m. 14). Sigortalılar sağlık sigortası için ilk 6 basamakta bulunanlar 6. basamak üzerinden % 12 oranında diğer basamaklarda olanlar ise buldukları basamak üzerinden % 15 oranında sağlık sigortası primi ödemekle yükümlüdürler (Bağ-Kur K. ek m. 15).

Biz sağlık sigortası uygulaması çiftçiye ve köylüye en fazla ihtiyaç hissettikleri bir sosyal güvenliğin ulaştırılması olarak görmekteyiz. Kanunun düzenlenmesinin de Bağ-kur ile paralel sağlanmasını da bu alanda yerinde doğru ve yerinde bir gelişme kabul etmekteyiz.

V - TARIMDA REFORM VE YENİDEN YAPILANDIRILMA ÇALIŞMALARI VE ÇİFTÇİLERİN SOSYAL GÜVENLİK BAKIMINDAN DESTEKLENMESİ İHTİYACI

1- Tarımda Reform Çalışmaları ve Sosyal Güvenlik Açısından Önemi

Türk tarımının son 20 yıl içerisinde büyük bir gerileme göstermiş; tarımda yaşamakta olanların refah seviyeleri de büyük ölçüde düşmüş bulunmaktadır. Tarımda uygulanan desteklerin çiftçiye yeterince ulaşmaması, arazi parçalanmasının artması, sulama, elektrifikasyon, toprak -su, arazi ıslahı, erozyonla mücadele gibi tarım alt yapısı alanındaki çalışmaların yetersizliği, tarımsal eğitim ve yayın faaliyetlerindeki yetersizlikler ve bu alandaki bilimsel gelişmelerin sonuçlarının çiftçiye ulaşmaması bu gerilemenin en önemli sebepleridir.

Tarımda çiftçilerin refah seviyesini olumsuz etkileyen ve çiftçilerin gelir kayıplarına, tarımın milli gelirdeki payının azalmasına yol açan ve ilgili çevrelerde üzerinde yeterince durulmayan bir başka faktör daha vardır: Bu faktör cezalandırıcı ithalat uygulamalarıdır. Maalesef tarım ürünlerinin fiyatlarının yükseldiği dönemlerde ülkeyi yönetenler bunun sebeplerini araştırmak ve çözüm bulmak yerine daha kolaycı ve daha popülist bir yaklaşımı benimsemişlerdir. Bu yaklaşım tarım ürünleri ithalatı yapmaktır²⁹. Cezalandırıcı ithalat adı da verilen bu politikalar çiftçilerin ye-

²⁹ Geçmişte mesela mercimek tarlada iken mercimek ithalatına izin verilmesi; besiciliğe destek verilmiş iken karkas et ithalatının önün açılması gibi yanlış ve popülist kararlar günümüzde bir zamanlar ürettiği mercimeği tüketmekte zorluk çeken ülkemizi ihtiyacı olan bakliyatı üretmeyen; yurt dışına et ihraç eden ülkeyi et ithalci bir ülke haline getirmiştir. Bu politikalar çiftçiyi üretmekten soğutucu bir etki yapmakla kalmamış; küçük

terli gelir elde edememelerine ve zamanla fukaralaşmalarına yol açmıştır³⁰.

Öte yandan Dünya Ticaret Örgütü'nün tarım ürünlerinin serbest dolaşımına dair anlaşmasını Türkiye imzalamış ve bu anlaşmanın 2005 yılında Türkiye'de yürürlüğe girmesi de kabul edilmiştir. Bunun anlamı 2005 yılında Türk çiftçisinin dünya ile rekabet etmek zorunda kalmasıdır.

Bu iki husus birlikte düşünüldüğü zaman Türk tarımının yeniden yapılandırılması ve taahhüt altına girdiğimiz anlaşmanın getirdiği sorumluluğunun idraki içerisinde olmak zorundayız. Aksi takdirde 2005 yılında tarım ürünleri ticaretinin liberalleştirilmesi ülkemizde tarımın bütünüyle bitmesi ve buna bağlı pek çok meselenin yaşanmasına sebep olabilecektir.

Bu gelişmelerin çiftçilerimiz ve çiftçi kamuoyunun yeterince farkında olduğunu düşünmemekteyiz. Ancak tarımda meydana gelen bu gelişmenin faturasını birinci derecede kırsal kesimde yaşamakta olan çiftçilerimiz; özellikle de küçük tarım işletmelerinin, aile işletmelerinin mensubu olan çiftçiler ve onların aileleri ödeyeceklerdir. Bu itibarla çiftçilerin bu gelişmelere karşı korunmaları için gerekli çalışmaların yapılması ve tedbirlerin alınması şarttır.

Devlet, bu anlamda tarımda yeniden yapılandırma çalışmalarını başlatmıştır. Tarımda yeniden yapılandırma programı kapsamında; çiftçi kayıt sistemi, doğrudan gelir desteği ödemeleri³¹, ürün planlaması gibi hususlar ve uygulamalar yer almaktadır. Ayrıca, tarım sektörüne tarım kredi kooperatifleri ve tarım satış kooperatifleri yolu ile sağlanan desteklere son verilmiş ve bu kuruluşlar devletin mali desteği ile gerçek anlamda çiftçilerin sahibi oldukları, çiftçilerce yönetilen kooperatif kuruluşları olarak yeniden yapılandırılmışlardır. Tarımda yeniden yapılandırma programı "Tarımda Yeniden Yapılandırma Üst Kurulu nezaretinde uygulanmakta olan bir programdır.

Tarımda yeniden yapılandırma çalışmalarda sosyal boyut ihmal edilmektedir. Çiftçinin tarımdaki gelişmelerden sosyal bakımdan nasıl etkile-

çiftçilerin kentlere göç ederek kentlerin varoşlarında yoksul kent sakinleri haline getirmiştir.

³⁰ Geniş bilgi için bkz: Friedrich Ebert Vakfı : 2000'li Yıllara Doğru Türkiye'de Tarım, İstanbul 1995; aynı vakıf . Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Yeniden Yapılanması, İstanbul 1995; ÖZKAYA, Tayfun : "İhracata Dayalı Büyüme Stratejisinin ve 1980 Sonrası DI_A Açılma Deneyiminin Tarım sektörü Açısından Sonuçları", TES-I_ Dergisi, Sa. Aralık 2002 /4,s. 35 -40.

³¹ Doğrudan gelir desteği hakkında bkz: DEMIRCI, Sevinç : "Doğrudan Gelir Sistemi ve Uygulamalar: Literatür İncelemesi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Proje Raporu 2000-1, Ankara 2000.

neceği; olumsuz etkilenme riskine karşı ne gibi tedbirler alınacağı hususlarının daha dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerekir.

Elbette bu programların çiftçilere doğrudan sosyal güvenlik sağlama gibi bir fonksiyonu bulunmamaktadır. Bu program bir sosyal güvenlik programı da değildir. Programın başarılı olması halinde çiftçilere devlet desteği doğrudan ulaşacak şekilde yeniden yapılandırılacak; çiftçiler ürün planlaması yöntemi ile hangi ürünü ekecekleri hususunda yönlendirilecek ve daha rasyonel karar almaları sağlanacaktır. Çiftçinin tarımsal faaliyetleri daha rasyonel, daha ekonomik bir temele dayalı olarak yürütmeleri, onların tarımdan elde ettikleri kazanç oranını artıracak gibi; tarımsal faaliyetten zarar etmelerine de büyük ölçüde engel olacaktır.

Elbette çiftçiye ve tarıma yönelik bütün devlet yardımları dolaylı olarak çiftçinin sosyal güvenliğini de destekler. Çünkü bu suretle çiftçiler hem gelir emniyetine kavuşma yönünde önemli mesafeler almış olacaklar, hem de sosyal risklerin sonuçlarına karşı çiftçilerin mücadele güçleri artırılmış olacaktır.

Öte yandan tarımsal faaliyetlerini ekonomik temelde ve rasyonel olarak yürüten çiftçi sayısı arttıkça; mesela çiftçiler sosyal sigorta (Bağ-Kur) yükümlülüklerini daha düzenli ve aksatmadan yerine getirebileceklerdir. Bu gelişmeler elbette çiftçilerin sosyal güvenliklerini de olumlu etkileyecektir. Ayrıca çiftçilikten yeterli seviyede kazanç elde eden çiftçi sayısı arttıkça bu çiftçiler sosyal sigorta sisteminin yetersizliklerini özel sağlık ve/veya hayat sigortası yaptırmak yahutta özel emeklilik sigortalarına katılmak suretiyle tamamlamak yoluna gidebileceklerdir.

2-Çiftçilerin/ Tarım Kesiminin Sosyal Güvenlik Bakımından Desteklenmesi

Tarımda yeniden yapılandırılma çalışmaları ile birlikte tarım kesiminde sosyal güvenliğin yeniden düzenlenmesi de gündeme gelmelidir. Programın böylece sosyal yönü gözardı edilmekten kurtarılmış olacaktır.

2005 sonrası dönem göz önünde bulundurulduğu zaman çiftçilerin sosyal güvenliği alanında sağlıklı işleyen bir sosyal güvenlik sisteminin oluşturulmasının artık ertelenemez ve geciktirilemez bir ihtiyaç haline geldiği idrak edilmelidir. Devlet sosyal devlet olmanın, sosyal güvenlik hakkının getirdiği yükümlülüğün bir gereği olarak genelde tarım kesimi özelde ise çiftçi için sürdürülebilir, sağlıklı işleyen ve çiftçilerin açlık, muhtaçlık ve yoksulluğa karşı koruyacak tedbirleri sosyal yardım ve sosyal hizmetler sisteminde ve 2926 sayılı kanun uygulamasında yapacağı düzenlemeler ile almalıdır.

Çiftçiler bütün dünyada doğrudan yahutta dolaylı olarak devletçe desteklenmektedir. Türkiye'de çiftçisini desteklemeyi sürdürmek zorundadır. Çiftçiye destek bugüne kadar tarımsal faaliyetlerine, tarımsal üretime devlet desteği şeklinde sağlanmıştır. Biz bu desteğin sosyal güvenlik alanında da sağlanması gerektiğini düşünmekteyiz³².

Çiftçiye sosyal güvenlik alanında sağlanacak devlet desteği nasıl olmalıdır ? Biz bu desteğin hem sosyal yardım hem de sosyal sigorta alanında olmasının gerekli görmekteyiz.

Sosyal yardım ve sosyal hizmetler alanında arazi toplulaştırma çalışmalarındaki karşılaşılabilecek direncin de azaltılmasına da katkı sağlayacak; mesela küçük toprak sahibi çiftçilerin belirli bir yaştan sonra aylık bağlanması, ve devlet koruması altına alınması gibi tedbirlerle desteklenmesi düşünülebilir. Yine ana-babalarına sahip çıkan çiftçi ailelerine belirli birtakım vergi muafiyetleri sağlanabilir.

Sosyal sigorta alanında ise devlet desteği devletin sigorta primlerinin belirli bir kısmına katılması şeklinde sağlanmalıdır. 4447 sayılı kanun ile işsizlik sigortası alanında uygulamaya konulan prim desteği kırsal kesimde yaşamak ve tarımsal faaliyetini sürdürmek şartı ile çiftçiler için de mutlaka sağlanmalıdır. Primlerin tahsili alanında halen sürmekte olan ürün bedellerinden tahsile doğrudan gelir ödemeleri de ilave edilerek çiftçilerin primlerini sürekli ve düzenli ödemeleri sağlanmalıdır.

Doğrudan olmazsa da dolaylı bakımdan sosyal güvenlik açısından da katkısı olan bir başka husus ise ürün sigortası uygulamasının bütün ülkeye yaygınlaşmasının desteklenmesidir. Bu anlamda belirli ölçek üstü tarımsal faaliyetler için zorunlu sigortalama sistemine geçilmelidir. Ayrıca ürün sigortası yaptıran çiftçilerin primlerinin belirli bir kısmının özellikle de tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi gereken geri kalmış yörelerden başlamak üzere devletçe ödenmesi -prim katkısı sağlanması - mutlaka düşünülmelidir.

Tarımda devletin desteği ve teşviki ile ürün sigortası sisteminin özel sigorta sistemi içinde geliştirilmesi ile özellikle felaket dönemlerinde devletin bu alana ayıracağı kaynak ihtiyacını azaltılmış olacak ayrıca ürün sigortası çiftçinin sosyal güvenliğine de katkı sağlayacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

³² Sosyal güvenlik alanında devlet desteği AB ülkelerinde de primlerin üstlenilmesi, primlere destek gibi muhtelif şekillerde sürdürülmektedir. Bkz: AKSOY, Suat ve arkadaşları: Kırsal Nüfusun, a.g.e. s. 140 v.d.

Tarımda kendi adına ve hesabına çalışan çiftçilere yönelik sosyal güvenlik durumu hakkında ana hatları ile bilgi sunarak bir değerlendirme yapmaya çalıştık.

Ülkemizde çiftçilere 2926 sayılı Kanun ile yaşlılık, malüllük ve ölüm riskleri ile hastalık riskine karşı sosyal sigorta tekniği ile sosyal güvenlik sağlanmaktadır. Kanun ana yapısı itibarı ile sürdürülebilir nitelikte bir kanundur.

Bu Kanun uygulamasında başta prim tahsilinde olmak üzere; sağlanan yardımların nicelik ve niteliği ile ilgili birtakım eksiklikler ve yetersizlikler mevcuttur. Ancak, bu eksiklikler ve yetersizlikler giderilebilir niteliktedir. Eksiklikler kanundan ziyade uygulama şartlarından ve tarım kesiminin niteliğinden doğmaktadır.

Halihazırda ülkemizde sosyal güvenlik sağlamada yegane yol sosyal sigorta yolu imiş gibi bir uygulama sürüp gitmektedir. Sosyal yardım ve sosyal hizmet sistemi sağlıklı bir şekilde; çağdaş normlara uygun olarak tanzim edilmemiştir. Sosyal güvenlik sistemimizin bu anlamda temelinde yer alması gereken sosyal yardım ve sosyal hizmet sistemi yetersizdir. Bu yetersizlik sosyal güvenlik ihtiyacının bütünüyle sosyal sigorta yolu ile karşılanmasını arayışına yol açmaktadır. Bu durum ise sosyal sigorta sisteminde sosyal sigorta tekniğine aykırı birtakım zorlamaları beraberinde getirmektedir. Öte yandan bu durum 2926 ile sağlanan hakların yetersiz olduğu yönünde yanlış bir kanaatin teşekkül etmesine sebep olmaktadır.

Halbuki yeterli finansman kaynağına sağlanarak sürdürülebilir bir sosyal yardım ve sosyal hizmet sistemi kurulabilir. Böylece muhtaç ve/veya kimsesiz çiftçiler de diğer bütün vatandaşlarımız gibi kamunun sunduğu sosyal yardım ve sosyal hizmet yardımları ile muhtaçlığa karşı asgari bir sosyal güvenlik garantisine kavuşturulmuş olacaklardır. Bu sağlam temel üzerinde mevcut sosyal sigorta sistemini daha sağlıklı işleyebilecektir. Böylece sosyal sigorta sistemine (2926 ile kurulan sistem) yönelik zorlamalar sona erdirilecek ve sistem sosyal sigortanın tekniklerine uygun bir şekilde işletilmiş olacaktır.

Türkiye sanayileştiği sürece hizmet ve sanayi, ticaret sektörlerinden geçinmekte olan nüfus oranı artacak tarımdaki fazla nüfus azalacaktır. Sonuçta çiftçinin sosyal güvenliği bugünkü kadar bir büyük sosyal güvenlik meselesi olmaktan çıkacaktır. Ancak halihazırda toplam nüfusun %35i kırsal kesimde yaşamaktadır. Bunun büyük ekseriyeti de çiftçiler ve ailelerinden meydana gelmektedir. O halde devletin bu kesime mevcut sistemle sosyal güvenlik hizmeti götürmesi daha sürdürülebilir gözükmektedir.

Mevcut sosyal sigorta sisteminin güçlendirilmesi ve özellikle de küçük çiftçiler üzerindeki prim yükünün hafifletilmesi için devlet; 4447 sayılı Kanun ile işsizlik Sigortası uygulamasında sağladığı 3. taraf olarak prim desteği uygulaması kırsal kesimde 2925 ve 2926 sayılı Kanun uygulaması kapsamındaki sigortalılara da sağlanmalıdır. Prim desteği tarımsal faaliyeti sürdürme şartına da bağlanabilir. Böylece sağlanan destek artacak tarımsal üretim, devletin azalan sosyal destek ödemeleri ile kendi kendisini telafi edebilecek ve de sosyal güvenlik alanındaki gelişmeye katkı sağlayacaktır.

Devletin prim desteği ile birlikte 2926 sayılı Kanun uygulamasındaki en önemli mesele büyük ölçüde çözülmüş olacaktır. Sağlıklı işleyen bir sigorta sistemi, tarım kesiminde daha sürdürülebilir, daha fazla tatmin sağlayan bir sosyal güvenlik sisteminin kurulmasını mümkün kılacaktır.

Tarım kesiminde özellikle 2005 sonrası dönem ve bu dönemin gelişmeleri göz önüne alındığı zaman; tarımda sosyal güvenlik alanında gerekli tedbirlerin alınmasının ne ölçüde gerekli olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Eğer çiftçinin binlerce yıl süren çilesinin bitmesi isteniyor ise tarım politikalarının /tarımda yeniden yapılandırma çalışmalarının insani boyutu gözardı edilmemelidir. Sosyal güvenlik, tarım kesiminde bir gelir garantisi sistemi sağlayacak ve kırsal kesimde yaşamakta olan bütün insanlar muhtaçlığa karşı asgari bir koruma şemsiyesine modern sosyal güvenlik sistemi ile kavuşturulmuş olacaklardır.

Bu desteğin kırsal kalkınmaya devlet desteği olarak sağlanmasının mümkün ve ülkemiz açısından son derece faydalı olacağını düşünüyoruz. Çiftçiler de dahil kırsal kesimdeki yaşayan bütün insanların sosyal güvenliğine sağlanan yardımlar; sosyal güvenlik kalitesini yükseltecek ve çiftçilerin sosyal güvenliğinde tatmin seviyesini arzu edilir seviyeye çıkaracaktır.

FAYDALANILAN ESERLER

- AKDAĞ, Mustafa : Türkiye'nin iktisadi ve içtimai Tarihi, C. I -II, Cem Yayınevi, İstanbul 1995.
- AKSOY, Suat, ERAKTAN, Gülcan, ERAKTAN, Selahattin, KUHNEN, Frithjof, WINKLER, Wolfgang : Türkiye'de Kırsal Nüfusun Sosyal Güvenliği, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara /Göttingen 1994 (AKSOY ve Arkadaşları, Kırsal Nüfusun).
- BOCK, Philip K. (Ed.) : Peasants in the Modern World, University of New Mexico Press, 1969.

Kamu-İş; C: 7, S: 2/2003

- DEMİRCİ, Sevinç : " Doğrudan Gelir Sistemi ve Uygulamalar :Literatür incelemesi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Proje Raporu 2000-1, Ankara 2000.
- ERKUL, İhsan : Türkiye'de Ziraat işçileri ve Bunlara ilişkin Çalışma Hukuku, Yörük Matbaası, İstanbul 1967,
- Friedrich Ebert Vakfı : 2000 'li Yıllara Doğru Türkiye'de Tarım, İstanbul 1995.
- Friedrich Ebert Vakfı : Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Yeniden Yapılanması, İstanbul 1995.
- GEREK, Nüvit :Sosyal Güvenlik Hukuku, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2000
- GÜZEL, Ali -OKUR, Ali Rıza : Sosyal Güvenlik Hukuku, 8. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2002.
- İNALCIK, Halil : "Çiftliklerin Doğuşu :Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar ", s. 17-36 içindeKEYDER, Çağlar -TABAK, Faruk (Edts.) (Çev. ALTIOK, Zeynep) :Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları No. 63., İstanbul 1998.
- İSLAMOĞLU, Huri : "16. Yüzyıl Anadolu'sunda Köylüler, Ticaretleşme ve Devlet iktidarının Meşrulaştırılması ", s. 59-81. içinde KEYDER, Çağlar -TABAK, Faruk (Edts.) (Çev. ALTIOK, Zeynep) :Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları No. 63., İstanbul 1998.
- KEYDER, Çağlar -TABAK, Faruk (Edts.) (Çev. ALTIOK, Zeynep) :Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları No. 63., İstanbul 1998.
- LAROQUE, Pierre (GÜRBÜZ, Yaşar) : Sosyal Sınıflar, Remzi Kitabevi, İstanbul 1969.,
- ÖZKAYA, Tayfun : " ihracata Dayalı Büyüme Stratejisinin ve 1980 Sonrası Dışa Açılma Deneyiminin Tarım Sektörü Açısından Sonuçları ", TES-iŞ Dergisi, Sa. Aralık 2002 /4, s. 35 -40.
- SAVY, Robert (Çev. Alper, Yusuf) :Tarımda ve Kırsal Kesimde Sosyal Güvenlik, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1987.
- TUNCAY, A. Can :Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 8. Bası, İstanbul 1998.
- WOLF, Eric R. (SÖNMEZ, Abdülkerim) : Köylüler, imge Kitabevi, Ankara 2000.
- YALÇINKAY, Orhan Bağ-Kur Kanunu, Turhan Kitabevi, Ankara 1999.